

Verantwoording van een genetische afweging en een paar kanttekeningen.

ir. Ed.J.Gubbels,
februari 2002.

Het Centrale Fokbeleid van de Raad van Beheer leidt tot onrust in de kynologie. Het thema dat bij vrijwel elke rasvereniging tot heftige discussies leidt, is het toegestane aantal nesten per leven voor reuen. Het gaat daarbij om het aantal nesten dat een reu in zijn leven mag bijdragen aan de Nederlandse subpopulatie van het ras. Enerzijds is er bij veel kynologen het besef, dat er dringend wat moet gebeuren aan de gezondheids- en welzijnsproblemen waarmee onze rashonden te vaak kampen. Anderzijds zijn er fokkers die zich zorgen maken dat we met dit soort beperkingen grote praktische problemen krijgen in de fokkerij. Er is daarnaast nog een groep fokkers (en vooral dekreu-eigenaren) die het nodig acht op te komen voor de economische belangen van de hobbyfokker. Daar werd zelfs een echte fokkersvereniging voor opgericht.

Recentelijk waaide er ook in Labradorkringen stof op over de toegestane aantallen nesten per reu per leven. In de vergelijking van het voorgestelde fokreglement voor de Duitse Herdershond met dat voor de Labrador Retriever lijkt het, zo menen enkele enthousiaste Labradorliefhebbers, dat de Labrador er bekaaid vanaf komt. Daar moet welhaast sprake zijn van gerichte pogingen om de kleine, zich belangeloos voor het ras inzetende Labradorreu-eigenaar te schaden. Dat vraagt om een toelichting, de onderste steen moet boven!
Voor de goede orde eerst de cijfers, daarna de genetische afweging en tot slot de maatschappelijke afweging.

Feiten en cijfers

In de periode 1991-2001 werden er 45.950 Duitse Herders ingeschreven in het NHSB. Dat komt bij een nestgrootte van ongeveer 6 gespeende pups per nest neer op ongeveer 700 nesten per jaar. Omdat er sprake is van een afname van het aantal ingeschreven honden in de achterliggende jaren gaan we uit van 600 nesten per jaar. Bij een generatie-interval van circa twee-en-een-half jaar betekent dit 1500 nesten per generatie. Voor de Duitse Herder werd op grond van de genetische afweging uitgegaan van maximaal 60 nesten per reu per leven. Dat aantal nesten geldt uitsluitend voor reuen die aan de hoogste selectie-eisen voldoen ten aanzien van exterieur, gezondheid en werkprestaties. Reuen die daar op enig punt niet aan voldoen mogen maximaal 30 nesten in hun leven voortbrengen.

In de periode 1991-2001 werden er 42.708 Labrador Retrievers ingeschreven in het NHSB. Dat komt bij een nestgrootte van 7 gespeende pups per nest neer op ruim 550 nesten per jaar. Het aantal in het NHSB ingeschreven Labrador Retrievers nam in de achterliggende jaren toe. Als we aannemen dat die ontwikkeling van de laatste jaren doorzet, is het reëel om uit te gaan van 600 nesten per jaar. Bij een generatie-interval van circa twee-en-een-half jaar betekent dit ook voor de Labrador Retriever 1500 nesten per generatie. Bij de Labrador Retriever loopt de discussie over maximaal 25 à 30 nesten per reu per leven.

We hebben dus te maken met twee rassen die qua omvang (in termen van geproduceerde nesten per generatie) vergelijkbaar zijn. Er zijn echter belangrijke verschillen in de fokkerij- en selectiestructuur van beide rassen. We zullen dit in de navolgende paragraaf toelichten.

Waar we het over cijfers hebben en tevens de economische belangen worden genoemd, ontkomen we niet aan een aanvullend rekensommetje. Een dekking, zeker van zo'n topreu, levert minimaal duizend tot vijftienhonderd gulden op. Een gewilde Labradorreu is dan, ondanks de voorgestelde beperking van het aantal nesten, toch nog goed voor een inkomen van minimaal vijftientigduizend gulden, als het een beetje wil meezitten gaat hij aardig in

de richting van het dubbele. Dat is natuurlijk niet allemaal winst, zo zal menigeen betogen. Die hond moet ook eten, en showen, en allerlei gezondheidsscreeningen ondergaan. Dat kost al gauw een paar duizend gulden.

Dat neemt niet weg, dat de teleurstelling bij sommigen groot is. Er waren uiteindelijk, ook zeer recent nog, bij rassen zoals de Labrador Retriever reuen die honderd tot tweehonderd nesten gaven. Dat die rassen daarmee geweldige gezondheids- en welzijnsrisico liepen, werd niet gezien of van ondergeschikt belang geacht.

Dr. Geert Ubbink heeft een aantal jaren geleden voor de Golden Retriever onderzocht in welke mate erfelijke variatie verloren ging als gevolg van de toegepaste fokmethode. Uit zijn onderzoek bleek dat na zes generaties nog slechts drie tot vijf procent van de oorspronkelijke genetische variatie van het ras over was. Dat betekent, dat vijftien procent of meer van het genenbezit van het ras voorgoed verloren ging in een periode van ongeveer vijftien jaren! De belangrijkste oorzaak hiervan: overmatige inzet van reuen. De Golden Retriever verschilt qua aanpak van de fokkerij nauwelijks van de Labrador Retriever, hoewel hieraan moet worden toegevoegd dat de fokkers van Labrador Retrievers in toenemende mate "kleur" in hun fokkerijbeslissingen laten meewegen. Daardoor voegen zij zelf, een voor wat betreft gezondheid en welzijn, onnodige selectiedrempel toe.

De genetische afweging

Op basis van populatiegenetische argumenten kan worden aangetoond dat onder de meest ideale omstandigheden (bij niet-ingeteelde populaties), elke generatie opnieuw, tenminste 25 reuen en 25 teven moeten worden ingezet om een voldoende grote steekproef van het erfelijke materiaal mee te nemen van de ene generatie naar de volgende. Die fokdieren moeten bovendien worden beperkt in hun bijdrage aan de volgende generatie, er moet sprake zijn van een "eerlijke verdeling". Het helpt niet erg, als bijvoorbeeld één reu zowat alle nesten geeft en het erfelijk materiaal van de overige fokreuen alsnog verloren gaat.

Binnen onze rashondenpopulaties gelden die "meest ideale omstandigheden" niet. Vrijwel alle rassen zijn min of meer ingeteeld, er is een beperkt aantal voorouders dat in vrijwel alle afstammingen is terug te vinden. Dat betekent, omdat de fokhonden deels kopieën van elkaar zijn, dat we eigenlijk veel meer fokdieren zouden moeten inzetten dan de genoemde 25 dieren per geslacht. Omdat we nog onvoldoende over geautomatiseerde systemen beschikken, kunnen we moeilijk uitrekenen hoe groot die correcties zouden moeten zijn. We kunnen die hooguit proberen te schatten, kijkend naar de fokkerijgeschiedenis van het ras.

Bij nogal wat rassen is de populatieomvang (het aantal geproduceerde nesten per generatie) zo klein, dat we er niet in slagen om dat minimale aantal van 25 mannelijke en 25 vrouwelijke fokdieren in te zetten. En zelfs waar dat kan (stel, we fokken 25 nesten per generatie), het zou onbillijk zijn tegenover de fokker die met enthousiasme en veel inzet zijn fokdieren selecteert, om vervolgens een levensproductie van één nest toe te wijzen. Vandaar dat de ondergrens voor het aantal nesten per leven, zowel voor reuen als voor teven, op drie is gesteld. Dat betekent overigens wèl dat de fokkers van dit soort rassen plannen zouden moeten maken hoe zij met eventueel opduikende erfelijke problemen om zullen gaan.

De Nederlandse populatie van de Duitse Herdershond vormt een bijna integraal onderdeel van de vele malen grotere Duitse populatie van dit ras. Er vindt een constante uitwisseling van fokdieren plaats tussen de beide populaties en er is sprake van een gezamenlijk selectiebeleid. Die uitwisseling gaat zo ver, dat het billijk is te spreken van één populatie waarvan een deel in Nederland wordt geregistreerd.

Dat neemt niet weg, dat wij onze eigen verantwoordelijkheid hebben voor dat Nederlandse deel. We zullen regels moeten opstellen om te vermijden, dat we in genetische opzicht problemen veroorzaken in ons deel van de totale populatie.

Het gezamenlijke Nederlands-Duitse selectieprogramma voor de Duitse Herdershond omvat, behalve exterieur- en gezondheidsbeoordelingen, tevens een beoordeling op het prestatievermogen in werkeigenschappen. In dit soort beoordelingen is er sprake van een gerichte selectie ten gunste van vitaliteitskenmerken. Honden die onvoldoende functioneren zakken voor de test.

Als we dit alles in overweging nemen, is het in genetisch opzicht zeer verdedigbaar om voor de zwaarst geselecteerde reuen bij de Duitse Herdershond uit te gaan van het maximale aantal nesten per reu. Dat komt bij 1500 nesten en 25 reuen per generatie neer op een bijdrage van maximaal 60 nesten per reu per leven.

Let wel, reuen die niet (helemaal) aan deze selectie-eisen voldoen, mogen niet meer dan 30 nesten per leven produceren.

Bij de Labrador Retriever zitten we in een wezenlijk andere situatie. De Nederlandse populatie van dit ras is meer geïsoleerd van de populaties in de ons omringende landen. In de basispopulatie in Engeland, van waaruit de nationale West-Europese populaties zijn opgebouwd, wordt in hoge mate inteelt toegepast en het fokmateriaal dat ons vanuit Engeland en andere Europese landen bereikt, is onderling zeer verwant.

Ook de selectiesituatie is anders. We zien een duidelijke scheiding tussen de fokkerij van showhonden en die van werkhonden. Er is inmiddels in Nederland en Groot-Brittannië een subpopulatie van zogenaamde "Field Trial Labrador Retrievers" aan het ontstaan. Het gaat om honden waarbij vrijwel uitsluitend geselecteerd wordt op werkeigenschappen en die nauwelijks uitwisselingen van genetisch materiaal hebben met de showhondenpopulatie.

Het merendeel van Nederlandse Labradorpopulatie bestaat uit showhonden, die worden op de eerste plaats geselecteerd op exterieur en daarnaast op gezondheid. Die exterieurselectie levert voor de Labrador Retriever een extra handicap op omdat een groot aantal fokkers onevenredig rekening houdt met de kleur van de nakomelingen. De fokkers kiezen, bij de huidige "ongezonde" populariteit in Nederland van de kleurvariant chocolate vrijwillig zoveel mogelijk voor oudercombinaties die 'chocolate' pups garanderen. Daarmee dreigt een subpopulatie te ontstaan die op een wel heel klein aantal voorouders is gebaseerd. Als deze ontwikkeling gericht op kleurfokkerij doorzet, zouden de kleurvarianten als drie afzonderlijke subpopulaties met een eigen fokbeleid moeten worden behandeld. Met deze opdeling gaat de basis voor vergelijking met een populatie zoals die van de Duitse Herder verloren.

In ons land krijgt het thema gezondheid in vergelijking tot andere West-Europese landen relatief veel aandacht. Aan fokmateriaal uit het buitenland kan maar moeizaam dezelfde eis worden gesteld die we al gedurende een aantal generaties aan de Nederlandse fokdieren stellen.

Dat betekent, dat we ook bij het vaststellen van het fokkerijbeleid (uitgaande van de showhonden) voorzichtiger te werk moeten gaan dan bij de Duitse Herdershond. We weten van het hoge niveau van inteelt en we weten dat het gezondheidsbeleid in onze toevoerpopulaties (ver) beneden onze normen ligt. We weten bovendien dat selectie op werkeigenschappen nagenoeg geheel ontbreekt in de showlijnen en dat voor het functioneren van de hond minder relevante exterieuraspecten onevenredig veel aandacht krijgen. Daarmee wordt er nauwelijks of geen tegenkracht (in de vorm van selectie op vitaliteit) uitgeoefend op de nadelige effecten van de toegepaste inteelt.

En ook hier, op basis van de overwegingen en afwegingen komen we tot conclusies. Het zou wenselijk zijn de levensproductie voor een reu te beperken tot 25 à 30 nesten. Daarmee komt er in ieder geval enige ruimte om te compenseren voor de nadelige effecten van de reeds opgebouwde inteelt.

Natuurlijk zal een diepgekwetste en in zijn economische belangen geschade Labradorfokker gaan roepen "bewijs dat maar eens, dat ons ras er slechter voor zou staan dan de Duitse Herdershond". Dat is alleen maar een kwestie van geduld. Het rapport van de Gezondheidsinventarisatie van de Duitse Herder is inmiddels beschikbaar.

Resultaten van recente inventarisaties binnen de Nederlandse Labradorpopulatie wijzen er op dat zich in toenemende mate een epilepsieprobleem in het ras ontwikkelt. En ook voor een aantal andere afwijkingen zoals allergieën wijzen de tekenen in de richting van een toenemend probleemniveau. Er wordt gewerkt aan het analyseren en in toegankelijke rapporten beschikbaar maken van populatiegegevens.

Op zich is die toename van problemen niet verrassend. We komen uit dat tijdperk waarin een topreu soms wel tien procent of meer van de nesten van een generatie voor zijn rekening kon nemen. Met al onze goedbedoelde test- en screeningsprogramma's, we kunnen alleen maar testen en screenen voor problemen die we al hebben! Bijvoorbeeld tegen zeer welzijnsbedreigende kwalen zoals allergieën hebben we geen enkele bescherming, we kunnen onze fokdieren er vooraf niet op selecteren, we kunnen slechts de lijders uitsluiten nadat het kwaad al is geschied. Onder de huidige omstandigheden kunnen we alleen maar proberen de gevolgen in te dammen en het veroorzaken van volgende problemen tegen te gaan door adequate fokkerijmaatregelen te nemen op basis van de gegevens en inschattingen die ons nu ter beschikking staan.

De maatschappelijke afweging

Sinds de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD) van 1992 zien we dat de maatschappij zich uitdrukkelijker bemoeit met het houden en fokken van rashonden. De dierenbeschermingsorganisaties en het grote publiek beginnen er oog voor te krijgen, dat gezondheid en welzijn niet altijd (niet bij alle fokkers van rashonden) de hoogste prioriteit kregen. Dat doet natuurlijk zeer, veel fokkers voelen dan ook een onbedwingbare neiging opkomen in de verdediging te gaan. Dat is de meest natuurlijke reactie. We mogen echter niet uit het oog verliezen, dat we daadwerkelijk grote gezondheids- en welzijnsproblemen bij onze rashonden hebben. Daar zullen we wat aan moeten doen.

Tijdens het debat op 12 december 1995 over de verdere invulling van de GWWD heeft de Tweede Kamer bij de Minister aangedrongen op regelgeving voor recreatiedieren, men was uitdrukkelijk tegen zelfregulering. De argumenten daarvoor laten zich raden: de politiek (de maatschappij) had niet het vertrouwen dat wij onze verantwoordelijkheid voor de gezondheids- en welzijnskwaliteit van onze honden zelf zouden kunnen dragen. Het ontbrak volledig aan vertrouwen in de mensen die gezelschapsdieren fokken. Kynologen hadden voor een deel het imago van alleen maar op eigen eer en op geld beluste ge- en misbruikers van honden te zijn. De Minister nam het advies van de Kamer over hetgeen in 1998 resulteerde in het rapport "Fokken met recreatiedieren". In dit rapport wordt een reeks van door de Minister te nemen maatregelen opgesomd om een einde te maken aan het gebrek aan gezondheid en welzijn bij rashonden.

Inmiddels zijn we een fase verder gekomen. Vanaf het verschijnen van het rapport in 1998 heeft de Raad zich ingezet voor het herwinnen van het vertrouwen in de georganiseerde kynologie. Dat resulteerde in het door de Raad voorgestelde fokbeleid. Met dat voorgestelde beleid kregen we het vertrouwen van de maatschappelijke groeperingen en van de politieke partijen. Wij mogen als kynologie weer ons eigen fokbeleid bepalen, we krijgen de kans te bewijzen dat we het zelf kunnen. We hebben daarmee de eerste stappen gezet om dat negatieve imago weer een beetje kwijt te raken, we moeten het nu alleen nog waar maken.

We zouden ons kunnen afvragen hoe het komt dat er in de tachtiger en negentiger jaren zo'n negatief maatschappelijk beeld van de kynologie is ontstaan. Enkele oorzaken daarvan zijn zeker aan te geven. Wij, de kynologie, hebben onvoldoende uitgelegd wat we doen, waarom we het doen en wat biologisch gezien wel of niet aanvaardbaar is. Wij bleken bovendien onvoldoende in staat het groeiend aantal gezondheids- en welzijnsproblemen bij onze honden het hoofd te bieden.

De doorsnee-burger kijkt vooral vanuit menselijke emoties naar dieren. Hij heeft bij zijn huidige opvattingen weinig boodschap aan allerlei wetenschappelijk onderbouwde betogen over de grenzen van het aanvaardbare. In gesprekken over ethisch-verantwoorde fokkerij is er nauwelijks begrip voor de fokker die probeert uit te leggen dat hij toch eigenlijk wel acht nesten van zijn teef of zestig nesten van zijn reu moet kunnen fokken. En zelfs bij een groot deel van de kynologen stuit dit op onbegrip. Ten aanzien van acht nesten in het leven van een teef zijn de meesten het snel eens, dat levert een te groot welzijnsrisico op voor het moederdier en de pups. Over het aantal nesten per leven voor een reu laaien de discussies hoog op.

We zouden ons oprecht moeten afvragen, of wij als kynologie het risico willen lopen opnieuw de maatschappelijke ergernis over ons af te roepen door rollebollend over straat te gaan in discussies over de vraag of 30 nesten per reu per leven wel genoeg is. Het is nog maar helemaal de vraag of die (genetisch weliswaar verantwoorde) 60 nesten per leven voor een Duitse Herderreu op enig maatschappelijk begrip kan rekenen.

Wie als kynoloog twijfels heeft over de vraag of de maatschappij zich terecht zorgen maakt over de gezondheid en het welzijn van onze rashonden doet er goed aan eens te bladeren in de rapporten van de Gezondheidsinventarisaties van de afdeling GGW van de Raad van Beheer. Dat werkt verhelderend.